

שחת, אז יוכל להחזיק ולעמוד בפניהם, כי ידיעת האמת בבירור תאמץ אותו שכל רוחות העולם לא יזיזוהו ממקומו.

למה הדבר דומה, למה שכתב הרא"ש (בבא בתרא פ"ג סימן כב) בביאור דינא דכל דאלים גבר, שהטעם שפסקו כן חז"ל הוא מפני שמי שיודע שהאמת אתו ימסור נפשו להעמיד את שלו בידו. וגם כאן, רק מי שאינו מכיר באמת את ערך עסק התורה, שדעות הבאות מחוץ לבית המדרש חדרו אל פנימיותו ונקלטה בו השקפת הרחוב שההוגה בתלמודו יומם ולילה הוא בטלן ואינו מצליח, עלול הוא להמשך אחר דעות אלו החוצה. אך מי שנתברר אצלו שכל אלו טענות היצר הם, והאושר האמיתי בעולם הזה ובעולם הבא נמצא רק אצל זה שעמלו בתורה, הוא יחזיק מעמד ולא ימוט.

אולם אדם צריך חיזוק בכל עת כדי שתתברר אצלו כראוי מעלת התורה, ובפרט בימים אלו שהם ימי הכנה לקבלת התורה, ללמוד ולחזור ולשנן את דברי רבותינו המבהירים את חשיבות התורה ורום מעלתה, ואזי כל מחשבת חוץ לא תוכל לו, ובזה יעלה ויצליח.

התורה היא דביקות לנותן התורה

החזיר הקב"ה את התורה על אומות העולם

חג השבועות ממשמש ובא, וימי הספירה הם ימי הכנה למתן תורה. בודאי שמוטל עלינו להתבונן בזה, לראות איך מתקדמת עבודתנו, עד כמה אנו באמת מתכוננים לקבל את התורה. אמנם ראש וראשון להתבוננות הוא להבין לאיזה דבר אנו מכינים את עצמנו, ומה נקרא 'מוכן לקבל את התורה' באמת.

הנה אמרו חז"ל (מדרש תנחומא וזאת הברכה ג):

"ויאמר, ה' מסיני בא" (דברים לג, ב), מלמד שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה על כל האומות ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה, שנאמר "וזרח משעיר למו" אלו בני עשו שהן בני שעיר. "הופיע מהר פארן" אלו בני ישמעאל, שנאמר (בראשית כא, כא) "וישב במדבר פארן" וכו'.

והיינו, שקודם שבא הקב"ה ליתן תורה לישראל, החזיר אותה על אומות העולם לראות אם הם רוצים לקבלה. ועיין בזה באריכות בפרקי דרבי אלעזר (פרק מד).

וקשה, איך היה אפשר ליתן את התורה לאומות העולם, הלא אי אפשר לקבל את התורה ללא הכנה, ורק ישראל הכינו עצמם, שהרי כתוב בתורה כי מצרים נקראת 'כור הברזל', והיינו שבגלות מצרים נטהרו ונצרפו בני ישראל כדי שיהיו ראויים לקבל את התורה. ובגמרא (ברכות ה, א) אמרו עוד:

תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין. אלו הן, תורה וארץ ישראל והעולם הבא. תורה מנין, שנאמר (תהלים צד, יב) "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו" וכו'.

ולפי האמור שהתורה לא ניתנה אלא על ידי יסורין, ורק ישראל שתו כוס התרעלה של שעבוד מצרים, היאך החזיר הקב"ה על אומות העולם לראות אם הם רוצים לקבלה, הלא אף אם ירצו אינם ראויים לכך, כי לא הכינו את עצמם על ידי יסורים, ואי אפשר לקבל את התורה בלעדי ההכנה הראויה.

ונראה לבאר על פי מה ששמעתי ממו"ר הג"ר שמחה שוסטאל זצוק"ל (בשיחה האחרונה שמסר בחייו) שעמד על הקושיא, למה אנחנו אומרים "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", הלא נתנית התורה לישראל לא היתה בבחירתו של השי"ת אלא בקבלתנו שלנו, שרק אנחנו בני ישראל קבלנו את התורה, וכל העמים לא רצו אותה^א. ותירץ, שאילו נתן הקב"ה את התורה לאומות העולם, לא היה נותנה באותו גדר שהיא נתונה לנו. כי לאומות העולם היתה ניתנת בגדר חכמה בעלמא, שהיו יודעים ומבינים את חכמת התורה, אבל לבני ישראל ניתנה תורה באופן אחר לגמרי.

א. א"ה, תירוץ נוספים לקושיא זו ראה מהרש"א חידושי אגדות ביצה כה, ב; יערות דבש ח"א דרוש ח; מהר"ל תפארת ישראל פרק א; ישועות יעקב או"ח מז, ב; זרע יעקב [זלזניק] או"ח סי' מז ס"ה. ועי' רמח"ל דרך ה' ח"ב פ"ד שלפי דבריו ג"כ מיושבת קושיא זו, שכתב שעיקר בחירת ישראל משאר האומות היתה אצל אברהם אבינו שזכה לו ולזרעו אחריו להיות ראויים למעלה העליונה שניתנה לאדם הראשון קודם החטא ואולם חסד גדול עשה הקב"ה עם כל האומות שתלה דינם עוד עד זמן מתן התורה ועל כן החזיר את התורה על כולם שיקבלוה, שאם היו מקבלים אותה עדיין היה אפשר להם שיתעלו ממדרגתם השפלה, וכיוון שלא רצו אז נגמר דינם לגמרי ונסתם השער בפניהם סיתום שאין לו פתיחה, עי"ש.

ועל פי דבריו נוכל להבין, כי אילו קבלו האומות את התורה, לא היו צריכים הכנה ויסורים, שגם בלעדי זה אפשר לקנות את מדרגת החכמה שבתורה. ורק למדרגת קבלת התורה של בני ישראל היה צורך בהכנה דרבה כדי לזכות אליה.

אי לאו האי יומא דקא גרים

על דרך זה יש לפרש את מאמר הגמרא בפסחים (סח, ב):

רב יוסף ב'יומא דעצרתא (-בחג שבועות) אמר, עבדי לי עגלא תלתא. אמר, אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא.

ויש לדקדק בלשונו של רב יוסף, למה אמר 'אי לאו האי יומא', היה לו לומר 'אי לאו נתינת התורה', שהלא מה שגרם לו להתרומם הוא התורה ולא היום. אולם נראה שביאור דבריו הוא כנ"ל, ש'האי יומא' הוא יום מעמד מתן תורה, היום שבו נגמרו כל ההכנות שעשו ישראל להיות ראויים למתן תורה באופן מקודש, ורק מפני שהכינו וקדשו עצמם כראוי, זכו לקבל את התורה באופן שעל ידי התורה יכולים להתגדל.

ואם כן עלינו להבין מה גדרה של קבלת התורה המיוחדת לבני ישראל, ומה מוטל עלינו לעשות כדי להכין את עצמנו להיות ראויים לה.

שלא ברכו בתורה תחילה

מצינו במהר"ל דברים הנראים כסותרים בענין לימוד התורה וההתקשרות להקב"ה. שהנה כתב המהר"ל (נתיבות עולם נתיב התורה פרק ו) שהתורה היא הקשר עם הקב"ה, ולכן נצטוו לבנות המשכן מיד אחר מתן תורה. אבל במקום אחר (שם פרק ז) כתב, שמה שאמרו בגמרא (נדרים פא, א) "על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחילה", הביאור בזה הוא מצד ששאר מצוות שהן עול על האדם, הוא מברך את ה' עליהן בכל לבבו, כי אינו נהנה מעצם המצוה כיון שהיא רק לעול עליו. אבל התורה שהיא אהובה על לומדיה משום שהיא חכמה, קשה לו לאדם לברך עליה את ה' בכל לבבו, מאחר שהוא אוהב את התורה עצמה וחפץ בה, עכ"ד המהר"ל.

וקשה, שדבריו לכאורה סותרים את עצמם, שהלא מצד אחד משמע שהתורה היא המקשרת והמחברת בין ישראל לאביהם שבשמים, כי על ידה שכינה שורה בישראל. ומאידך משמע להיפך - שהתורה עצמה היא הגורמת שיהיה פירוד בין בני ישראל לאביהם שבשמים, כי אהבת חכמת התורה עצמה מסיחה דעתם מהקב"ה.

אמנם ביאור הדברים כך הוא. בתורה עצמה יש שתי בחינות: יש בה חכמה עמוקה ונפלאה, הכוללת כל מדותיהם ומחשבותיהם של בני אדם, וכל סודות ומטמוני הבריאה כולה. מצד גודל החכמה, יכול אדם להתחבר לחכמת התורה לבדה. אולם אין זה חיבור אמיתי, אלא דומה הדבר לשני בני אדם שאחד מסביר לחבירו איזה דבר חכמה, שאע"פ שיש לשומע את השגת החכמה, אבל השומע והמשמיע אינם מקושרים בעצם. אמנם בתורה יש בחינה נוספת, שהיא זו המקשרת את האדם אל הבורא ית', אולם דבר זה אינו בא על ידי ידיעת חכמת התורה לבדה, אלא דוקא כשאדם מבטל עצמו אל הקב"ה, אז זוכה להרגיש כי התורה אינה רק חכמה, אלא שיש בה ענין א-להי הטמון בתוכה.

ובזה מצינו פשר לסתירה הנ"ל בדברי המהר"ל. אדם הלומד תורה עם שכלו לבד, ומחבר רק את חכמתו לחכמת התורה, אזי התורה יכולה להבדיל בינו לבין הקב"ה ח"ו. אבל אם האדם לומד תורה מתוך התבטלות, שאין רצונו להשיג את חכמתה לבד, אלא גם שהתורה תבוא בתוך מעיו ותשפיע עליו ותשנה אותו, אז נעשה דבוק עם הקב"ה ומקושר בו, ודביקות כזו אי אפשר להשיג אלא על ידי התורה.

ונראה שזה המכוון בדברי מו"ר הג"ר שמחה זצוק"ל, שאילו היו הגויים מקבלים את התורה, לא היו מקבלים אלא את חכמתה, ולכן לא היו זקוקים לכל ההכנה שעשו בני ישראל. אבל אנו זכינו לקבל את האלהות שבתורה, להיות דבקים בה להקב"ה, וזה אי אפשר בלי ההכנה הראויה.

ובזה ביאר הג"ר שמחה זצוק"ל למה צריכים ללמוד תורה באימה וביראה (אבות פרק 1 משנה 1), כי בודאי הלומד חכמה בעלמא אינו צריך לא לאימה ולא ליראה. אבל כיון שבלימוד שלנו אנו נפגשים עם בורא העולם כביכול, לכן אנחנו צריכים ללמוד באימה וביראה כראוי למי שבא לפני מלך מלכי המלכים. וסיים ואמר, שיכול להיות שני בחורים הלומדים תורה זה עם זה - אחד מהם לומד חכמה בעלמא, והשני דבוק בהקב"ה. והוא דבר נפלא למתבונן בו.

תורה ותפילה

מצינו בדברי רבותינו, שיש קשר מיוחד בין תורה ותפילה. במשנת רבי אהרן (ה"א שער שלישי מאמרים תורה ותפילה א-ב) ביאר, שאמנם התפילה היא הדיבור אל הקב"ה, אך רק הקרוב אל המלך יכול לדבר אליו, והאופן היחידי להתקרב אל ה' הוא התורה, ולכן רק על ידי התורה אפשר להתפלל אל הקב"ה. עיי"ש באריכות דבריו הנפלאים.

והנה החזון איש (אגרות ח"ג אגרת קנא), אחרי שהאריך ברוממות התפילה, והחובה הגדולה שתפלתו תהיה רחמים ותחנונים ולא צפצוף מילים בעלמא, כתב וז"ל:

ואמנם אין בידינו דבר מבואר ערוך ומסודר להורות לפנינו הדרך הישרה לפתח לב ולהרגיש כליות, זולת עמל התבונה בתורה שבעל פה, ורק העיון בתורה והעמל בה הוא הרפואה היחידה וכוללת הכל לכל תחלואי הנפש.

עיי"ש עוד בדבריו. ויסוד דבריו הוא מה שכתבנו לעיל, שהתורה היא המקשרת את האדם אל בוראו.

ולכן כתב החזון איש (שם) כי התורה צריכה עזרת היראה, וגם היראה צריכה עזרת התורה. כי אי אפשר לירא מלפניו ית' אלא אם כן מכיר את הקב"ה בשכלו ובחושיו, והכרה זו באה רק על ידי עסק התורה המקרבת את האדם אל בוראו.

לימוד תורה כראוי והשפעתו על האדם

והנה רבים מאיתנו רוצים להרגיש מקושרים אל הקב"ה, ומחפשים עצות ותחבולות לזה. אמנם באמת יש רק אופן אחד להגיע לזה, והוא לימוד התורה בעמל ויגיעה. אבל גם בזה יש תנאי עיקרי, שלימוד התורה יהיה באופן של התבטלות - שלא ילמד רק מתוך רצון להשיג את חכמת התורה, אלא מפני שמכיר שהתורה היא דבר א-להי גדול ממנו ונעלה מהשגתו, והאופן היחידי לקנותה הוא על ידי שמבטל עצמו לה. הלומד באופן זה יזכה שעל ידי עסקו בתורה יתקשר עם הבורא יתברך, ואז יראתו תהא טהורה ותפלתו תהא נשמעת.

כשאדם לומד באופן זה, הרי זה משפיע עליו בתרתי. חדא, שכל הגישה שלו לתורה היא גישה אחרת, הוא מנצל כל כחותיו ועותותיו ללימוד התורה, ומוכן הוא לעמול ולהתייגע כדי להשיגה. ועוד, שלימוד זה משנה אותו ומרומם אותו, ונהפך בכל מהותו ל'בן-תורה', והתעלות זו ניכרת במלבושו ובמדותיו ובכל הנהגותיו.

בימים אלו, שהם ימי ההכנה לקבלת התורה, עלינו להתבונן בזה שיהא רצוננו לקבל את התורה באופן הנכון - לא רק כקבלת אומות העולם המשיגים את חכמתה לבד, אלא לבקש להתחבר ולהתקשר אל נותן התורה, להכירו ולירא מלפניו. ואף שטבעו של אדם מתנגד לזה, כי קבלה כזו מחייבת את האדם לשנות ולבטל את עצמו, אמנם אם ירצה בזה באמת ויתחיל לצעוד בדרך זה - הקב"ה יסייע בידו. ואף אם בפועל לא יעשה אלא שינויים קטנים, צעדים אלו יוליכוהו לרוממות שאין לה שיעור,

כי אז הקב"ה יהיה בעזרו. ובמשך הזמן ירגיש בלימודו יותר טעם ויותר הנאה, ויתקשר ויתדבק לנותן התורה, ועל ידי זה ימצא רפואה לכל תחלואי נפשו, ויאמץ לבו להחזיק מעמד כנגד כל המתנגדים מבית ומבחוץ, עד שיזכה לקבל את התורה באמת.

קבלת התורה ומעמד הר סיני

מציאות הבריאה תלויה בתורה

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי (בראשית א, לא). ודרשו חז"ל (שבת פח, א):
אמר ריש לקיש, מאי דכתיב "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", ה' יתירה למה
לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים
התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

הרי שהיום של קבלת התורה, הוא היום שכל מציאותו של מעשה בראשית תלויה
בו, ועד היום ההוא כל הברואים תלויים ועומדים, ולא נתקיימה מציאותם עד שקבלו
בני ישראל את התורה. ולא עוד, אלא שמהיום ההוא והלאה, המשך קיומו של העולם
בכל רגע ורגע הוא אך ורק ע"י התורה, וכמו שכתב בספר נפש החיים (שער ד פרק
כה) וז"ל:

אבל אם היה ח"ו העולם פנוי לגמרי אפילו רגע אחת ממש מעסק והתבוננות
עם סגולה בתורה הקדושה, תיכף כרגע היו כל העולמות נחרבים ונבטלים
ממציאות לגמרי ח"ו וכו'.

כלל ישראל הוא מדרגה לעצמו

ולא רק מציאות הבריאה נשתנתה ע"י קבלת התורה, אלא גם במהותם של כלל
ישראל חל שינוי ע"י קבלה זו. הנה ידוע שיש ד' מיני נבראים, דומם צומח חי ומדבר.
אמנם כתבו הספרים (כוזרי מאמר א אות לז-לח; החסיד יעב"ץ אבות פרק ג, ועוד)
דבאמת יש ה' סוגי נבראים - דומם, צומח, חי, מדבר, וישראל. והיינו דע"י קבלת
התורה, נשתנתה מהותנו משאר האומות ונעשינו בריאה אחרת לגמרי. אך צריך ביאור,